

Οδεύοντας προς την πράσινη ανάπτυξη

Περίληψη στα ελληνικά

- Ως πράσινη ανάπτυξη νοείται η προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι τα φυσικά περιουσιακά στοιχεία (natural assets) συνεχίζουν να παρέχουν τους πόρους και τις υπηρεσίες οικοσυστημάτων πάνω στα οποία βασίζεται η ευημερία μας. Για να το επιτύχει, πρέπει να λειτουργήσει ως καταλύτης μετασχηματίζοντας τις επενδύσεις και την καινοτομία που θα υποστηρίξουν τη διαρκή ανάπτυξη και θα δημιουργήσουν νέες οικονομικές ευκαιρίες.
- Η επιστροφή στη «συνήθη κατάσταση» δε συνιστά ούτε φρόνιμη και σε τελική ανάλυση ούτε βιώσιμη επιλογή, καθώς ενέχει κινδύνους που θα μπορούσαν να επιφέρουν ανθρώπινο κόστος και περιορισμούς στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μη αναστρέψιμες καταστάσεις, όπως η αυξημένη λειψυδρία, η «συμφόρηση» πόρων (resource bottlenecks), η ρύπανση της ατμόσφαιρας και των υδάτων, η κλιματική αλλαγή και η απώλεια βιοποικιλότητας• εξ' ου και η ανάγκη διαμόρφωσης στρατηγικών για την επίτευξη πιο πράσινης ανάπτυξης.

Πηγές πράσινες ανάπτυξης

Η πράσινη ανάπτυξη παρέχει τις δυνατότητες για την αντιμετώπιση οικονομικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων και την ανάδειξη νέων πηγών ανάπτυξης μέσα από τους ακόλουθους διαύλους:

- **Παραγωγικότητα.** Κίνητρα για την αύξηση της αποτελεσματικότητας στη χρήση των πόρων και των φυσικών περιουσιακών στοιχείων: ενίσχυση της παραγωγικότητας, μείωση των αποβλήτων και της κατανάλωσης ενέργειας και κατανομή των διαθέσιμων πόρων σύμφωνα με την υψηλότερη αξία χρήσης τους.
- **Καινοτομία.** Ευκαιρίες για καινοτομία που δημιουργούνται από πολιτικές και συνθήκες-πλαίσιο που καθιστούν δυνατούς νέους τρόπους αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- **Νέες αγορές.** Δημιουργία νέων αγορών μέσω της τόνωσης της ζήτησης για πράσινες τεχνολογίες, αγαθά και υπηρεσίες• δημιουργώντας δυνατότητες για νέες ευκαιρίες απασχόλησης.
- **Εμπιστοσύνη.** Ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών μέσω της μεγαλύτερης προβλεψιμότητας και σταθερότητας σχετικά με το πώς οι κυβερνήσεις σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν τα μείζονα περιβαλλοντικά ζητήματα.
- **Σταθερότητα.** Πιο ισορροπημένες μακροοικονομικές συνθήκες, μικρότερη αστάθεια των τιμών των πόρων και στήριξη της δημοσιονομικής εξυγίανσης που επιτυγχάνεται, για παράδειγμα, με την επανεξέταση της σύνθεσης και της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών και με την αύξηση των εσόδων μέσω της τιμολόγησης της ρύπανσης.

Μπορεί επίσης να περιορίσει τον κίνδυνο αρνητικών επιδράσεων στην ανάπτυξη από:

- **Φαινόμενα «συμφόρησης» των πόρων** που αυξάνουν το κόστος των επενδύσεων, όπως η ανάγκη για υποδομές έντασης κεφαλαίου όταν τα αποθέματα νερού εξαντλούνται ή η ποιότητά τους υποβαθμίζεται (π.χ. εξοπλισμός αφαλάτωσης). Στην προκειμένη περίπτωση, η απώλεια φυσικού κεφαλαίου μπορεί να είναι μεγαλύτερη από τα κέρδη που παράγονται από την οικονομική δραστηριότητα, υπονομεύοντας την ικανότητα διατήρησης της μελλοντικής ανάπτυξης.
- Τις **ανισορροπίες** στα φυσικά συστήματα που επίσης αυξάνουν τον κίνδυνο πιο βαθειών, απότομων, εξαιρετικά επιζήμιων και δυνητικά μη αναστρέψιμων επιπτώσεων – όπως έχει συμβεί σε μερικά ιχθυαποθέματα και όπως θα μπορούσε να συμβεί με επιβλαβείς συνέπειες για τη βιοποικιλότητα εάν η κλιματική αλλαγή συνεχιστεί με αδιάπτωτο ρυθμό. Οι προσπάθειες εντοπισμού δυνητικών ορίων υποδεικνύουν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις –για παράδειγμα, κλιματική αλλαγή, παγκόσμιος κύκλος αζώτου και απώλεια βιοποικιλότητας- τα όρια αυτά έχουν ήδη ξεπεραστεί.

Ένα πλαίσιο για την πράσινη ανάπτυξη

Δεν υπάρχει μία ενιαία συνταγή για την εφαρμογή στρατηγικών για την πράσινη ανάπτυξη. Ο περιβαλλοντικός προσανατολισμός της αναπτυξιακής πορείας μίας οικονομίας εξαρτάται από τα πλαίσια πολιτικών και θεσμών, το επίπεδο ανάπτυξης, τους διαθέσιμους πόρους και τις ιδιαίτερες περιβαλλοντικές πιέσεις. Οι προηγμένες, οι αναδυόμενες και οι αναπτυσσόμενες χώρες, όπως και χώρες με διαφορετικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, θα βρεθούν αντιμέτωπες με διακριτές προκλήσεις και ευκαιρίες.

Από την άλλη πλευρά, υφίστανται κοινά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν σε όλα τα πλαίσια. Σημαντικότερο όλων είναι ότι η ορθή οικονομική πολιτική βρίσκεται στο κέντρο κάθε στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη. Μια ευέλικτη, δυναμική οικονομία ενδεχομένως να είναι το ιδανικότερο περιβάλλον για την ανάπτυξη και να επιτρέπει τη μετάβαση σε μια πιο πράσινη αναπτυξιακή πορεία. Η στροφή προς την πράσινη ανάπτυξη θα απαιτήσει πολύ μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στη χρήση των πόρων, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές πιέσεις. Η αποτελεσματική χρήση και διαχείριση των πόρων είναι ένας βασικός στόχος της οικονομικής πολιτικής και συνεπάγεται παρεμβάσεις δημοσιονομικού και ρυθμιστικού χαρακτήρα οι οποίες κανονικά δε σχετίζονται με μία «πράσινη» ατζέντα. Και εν πάση περιπτώσει, η ανάληψη πολιτικής δράσης απαιτεί τη συνεκτίμηση ενός ευρύτατου φάσματος πολιτικών και όχι μόνο των παραδοσιακά «πράσινων» πολιτικών.

Μία στρατηγική για την πράσινη ανάπτυξη επικεντρώνεται σε αμοιβαία ενισχυόμενες πτυχές της οικονομικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής. Λαμβάνει υπόψη τη συνολική αξία του φυσικού κεφαλαίου ως συντελεστή παραγωγής και το ρόλο του στην ανάπτυξη. Εστιάζεται σε οικονομικά αποδοτικούς τρόπους άμβλυνσης των

περιβαλλοντικών πιέσεων, προκειμένου να επιφέρει τη μετάβαση προς νέα αναπτυξιακά πρότυπα που θα αποτρέψουν την υπέρβαση καίριων τοπικών, περιφερειακών και παγκόσμιων περιβαλλοντικών ορίων.

Η καινοτομία θα διαδραματίσει βασικό ρόλο. Η υφιστάμενη τεχνολογία παραγωγής και η συμπεριφορά των καταναλωτών μπορούν, όπως είναι αναμενόμενο, να παράγουν θετικά αποτελέσματα μόνο μέχρι ένα όριο πέρα από το οποίο η εξάντληση του φυσικού κεφαλαίου έχει αρνητικές συνέπειες στο σύνολο της ανάπτυξης. Δε γνωρίζουμε επακριβώς που βρίσκεται αυτό το όριο σε όλες τις περιπτώσεις, όμως γνωρίζουμε ότι η ικανότητα του αναπαραγωγίσιμου κεφαλαίου να αντικαταστήσει το (εξάντλημένο) φυσικό κεφάλαιο είναι περιορισμένη όταν δεν υπάρχει καινοτομία. Επειδή η καινοτομία επεκτείνει το εν λόγω όριο μπορεί να βοηθήσει στην αποσύνδεση της ανάπτυξης από την εξάντληση του φυσικού κεφαλαίου.

Μία στρατηγική για την πράσινη ανάπτυξη επίσης αναγνωρίζει ότι η εστίαση στο ΑΕΠ ως μέτρο της οικονομικής προόδου παραβλέπει τη συμβολή των φυσικών περιουσιακών στοιχείων στον πλούτο, την υγεία και την ευημερία. Συνεπώς επικεντρώνεται σε ένα φάσμα μέτρων προόδου που περικλείουν την ποιότητα και τη σύνθεση της ανάπτυξης και πώς αυτή επηρεάζει τον πλούτο και την ευεξία των ανθρώπων. Από αυτήν και από πολλές άλλες απόψεις, η πράσινη ανάπτυξη είναι ουσιαστικό συστατικό στοιχείο της βιώσιμης ανάπτυξης (Πλαίσιο 1).

Το οικονομικό κόστος που προκύπτει από τις εκπομπές ορισμένων ρύπων και την υπερεκμετάλλευση ορισμένων πόρων είναι σχετικά καλά γνωστό. Σαφή οφέλη θα προκύψουν μόλις εφαρμοστούν οι σωστές πολιτικές. Σε μερικές περιπτώσεις, το μέγεθος και η χρονική στιγμή που θα υλοποιηθούν οι ωφέλειες από τη διατήρηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος – δηλαδή τα οφέλη που οι άνθρωποι αντλούν από τη φύση- ενέχουν το στοιχείο της αβεβαιότητας, επειδή οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υπηρεσιών οικοσυστήματος, της κλιματικής αλλαγής και της βιοποικιλότητας είναι πολύπλοκες. Μολαταύτα, η ανάληψη δράσης σήμερα, προκειμένου να αποφευχθούν δυσμενή, μη αναστρέψιμα ή ακόμα και καταστροφικά επακόλουθα, θα έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή σημαντικού οικονομικού κόστους στο μέλλον.

Οι αποφάσεις οικονομικής πολιτικής πρέπει να εμπεριέχουν ένα ευρύτερο χρονικό ορίζοντα. Τα αναπτυξιακά πρότυπα και η τεχνολογική πρόοδος στηρίζονται το ένα στο άλλο προκαλώντας «εξάρτηση από την προηγούμενη πορεία» (path dependency) και τεχνολογικό και θεσμικό εγκλωβισμό. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι επίσης αθροιστικές και μερικές φορές μη αναστρέψιμες. Όλα αυτά συνδέουν άρρηκτα τις σημερινές αποφάσεις με τις μελλοντικές οικονομικές ευκαιρίες.

Πλαίσιο 1. Πράσινη ανάπτυξη και αειφόρος ανάπτυξη

Η αειφόρος ανάπτυξη παρέχει ένα σημαντικό πλαίσιο για την πράσινη ανάπτυξη. Η Στρατηγική του ΟΟΣΑ για την πράσινη ανάπτυξη αξιοποιεί πλήρως τις πολυάριθμες αναλύσεις και προσπάθειες πολιτικής που ήταν απόρροια της Διάσκεψης του Ρίο πριν από είκοσι χρόνια. Καταρτίζει ένα σαφές και εστιασμένο θεματολόγιο για την ευόδωση μερικών από τις επιδιώξεις για την αειφόρο ανάπτυξη που καθορίστηκαν στο Ρίο.

Η πράσινη ανάπτυξη δεν αντικαθιστά την αειφόρο ανάπτυξη, αντίθετα πρέπει να θεωρείται ως υποσύνολό της. Το εύρος της είναι πιο περιορισμένο, γεγονός που συνεπάγεται ένα επιχειρησιακό θεματολόγιο πολιτικής που μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη αυτής και μετρήσιμης προόδου στο σημείο διεπαφής μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος. Επικεντρώνεται στη διαμόρφωση των απαραίτητων συνθηκών για την καινοτομία, τις επενδύσεις και τον ανταγωνισμό που μπορούν να δημιουργήσουν νέες πηγές οικονομικής μεγέθυνσης - που συνάδουν με ανθεκτικά οικοσυστήματα.

Οι στρατηγικές για την πράσινη ανάπτυξη πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στα πολλά κοινωνικά ζητήματα και θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης που μπορεί να ανακύψουν ως άμεσο αποτέλεσμα της μετάβασης στην πράσινη οικονομία - τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Τούτο είναι ουσιώδες για την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών για την πράσινη ανάπτυξη. Οι στρατηγικές πρέπει να εφαρμόζονται σε συνδυασμό με πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται στον ευρύτερο κοινωνικό πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης.

Η Στρατηγική για την πράσινη ανάπτυξη διαμορφώνει ένα άμεσα αξιοποιήσιμο πλαίσιο πολιτικής, που έχει σχεδιαστεί έτσι, ώστε να είναι αρκετά ευέλικτο για να προσαρμόζεται στις διαφορετικές εθνικές συνθήκες και στάδια ανάπτυξης. Σε συνεργασία με πρωτοβουλίες άλλων διεθνών οργανισμών, όπως το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον (UNEP), την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ασία και τον Ειρηνικό (UNESCAP) και την Παγκόσμια Τράπεζα, οι εργασίες του ΟΟΣΑ για την πράσινη ανάπτυξη έχουν προγραμματιστεί να συμβάλλουν στους στόχους του Ρίο +20.

Η αντιστοίχιση των πολιτικών για την πράσινη ανάπτυξη και των στόχων για την καταπολέμηση της φτώχειας θα είναι σημαντική για την προσαρμογή του εν λόγω πλαισίου στις αναδυόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η πράσινη ανάπτυξη και η μείωση της φτώχειας παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό συμπληρωματικότητας μεταξύ τους, που μπορεί να αξιοποιηθεί για να συμβάλει στην προώθηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων της χιλιετίας. Για παράδειγμα, η δημιουργία και η πρόσβαση σε αποτελεσματικότερες υποδομές (π.χ. ύδρευσης και μεταφορών), η βελτίωση της κακής υγείας που οφείλεται στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η εισαγωγή αποτελεσματικών τεχνολογιών μπορούν να μειώσουν το κόστος και να αυξήσουν την παραγωγικότητα αμβλύνοντας παράλληλα τις περιβαλλοντικές πιέσεις. Δεδομένου του κεντρικού ρόλου των φυσικών περιουσιακών στοιχείων στις χώρες χαμηλού εισοδήματος, οι πολιτικές για την πράσινη ανάπτυξη μπορούν να περιορίσουν την ευπάθεια στους περιβαλλοντικούς κινδύνους και να αυξήσουν τη βιοποριστική ασφάλεια των φτωχών.

Τα βασικά στοιχεία των στρατηγικών για την πράσινη ανάπτυξη

Οι στρατηγικές για την πράσινη ανάπτυξη πρέπει να ενθαρρύνουν την πιο οικολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων και των καταναλωτών, να διευκολύνουν την ομαλή και δίκαιη ανακατανομή της εργασίας, του κεφαλαίου και της τεχνολογίας σε πιο οικολογικές δραστηριότητες και να παράσχουν επαρκή κίνητρα και στήριξη στην πράσινη καινοτομία. Οι άστοχες κυβερνητικές πολιτικές, οι περιορισμοί και οι στρεβλώσεις της αγοράς οδηγούν ή προκύπτουν όλα από αποτυχίες της αγοράς, γεγονός που υποδεικνύει την ύπαρξη συχνά ενός χάσματος μεταξύ των ιδιωτικών κερδών που απορρέουν από την οικονομική δραστηριότητα και των συνολικών οφελών που αποκομίζει η κοινωνία. Οι πολιτικές για την πράσινη ανάπτυξη στοχεύουν στη συρρίκνωση του χάσματος αυτού και στην αύξηση της απόδοσης των «πράσινων» επενδύσεων και καινοτομίας. Επίσης στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των διανεμητικών συνεπειών της αλλαγής στις μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες και στη διαχείριση κάθε αρνητικού οικονομικού αντικτύπου στις επιχειρήσεις, διατηρώντας παράλληλα τα κίνητρα για τη βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων.

Η εφαρμογή μίας στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη συνεπάγεται την επίτευξη ενός συνδυασμού εργαλείων που προέρχονται από δύο ευρείες δέσμες πολιτικών. Η πρώτη δέσμη συμπεριλαμβάνει τις συνθήκες-πλαίσιο που

ενισχύουν αμοιβαία την οικονομική μεγέθυνση και τη διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου. Σε αυτή συμπεριλαμβάνονται βασικές δημοσιονομικές και κανονιστικές ρυθμίσεις, όπως η πολιτική για τη φορολογία και τον ανταγωνισμό, οι οποίες, όταν σχεδιάζονται και εκτελούνται ορθά, μεγιστοποιούν την αποτελεσματική ανακατανομή των πόρων. Αυτή είναι η οικεία ατζέντα της οικονομικής πολιτικής στην οποία προστίθεται η συνειδητοποίηση ότι μπορεί να είναι εξίσου καλή τόσο για το περιβάλλον όσο και για την οικονομία. Επίσης θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι πολιτικές για την καινοτομία (1) που αποδίδουν μεγάλη αξία στην εφευρετικότητα που απαιτείται για να χρησιμοποιήσουμε το φυσικό κεφάλαιο πολύ πιο φειδωλά και αποτελεσματικά.

Η δεύτερη δέσμη εμπερικλείει πολιτικές που στοχεύουν στην παροχή κινήτρων για την αποτελεσματική χρήση των φυσικών πόρων και στην αύξηση του κόστους της ρύπανσης. Συμπεριλαμβάνουν εργαλεία που βασίζονται στο μηχανισμό των τιμών και άλλου είδους εργαλεία πολιτικής. Στο Παράρτημα 1 της παρούσας εκτίθεται λεπτομερώς ο ευρύς οδηγός πολιτικής για την πράσινη ανάπτυξη τον οποίο ενστερνίζονται αυτές οι δυο δέσμες.

Μολονότι οι εθνικές συνθήκες θα διαφέρουν, η τιμολόγηση της ρύπανσης ή της υπερεκμετάλλευσης των λιγοστών φυσικών πόρων - μέσω μηχανισμών όπως οι φόροι ή τα συστήματα εμπορεύσιμων αδειών- θα πρέπει να αποτελεί κεντρικό στοιχείο του συνδυασμού πολιτικών. Οι μηχανισμοί τιμολόγησης τείνουν να ελαχιστοποιούν το κόστος που συνεπάγεται η επίτευξη ενός δεδομένου στόχου και παρέχουν κίνητρα για την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της καινοτομίας. Σημαντικό είναι ότι η αυξημένη χρήση των περιβαλλοντικών φόρων μπορεί να διαδραματίσει κάποιο ρόλο στη φορολογική μεταρρύθμιση που στοχεύει την ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να βοηθήσει στην απομάκρυνση (ενός μέρους) της φορολογικής επιβάρυνσης από φόρους εισοδήματος νομικών και φυσικών προσώπων και κοινωνικές εισφορές που προκαλούν τις περισσότερες στρεβλώσεις. Οι φόροι επί της ενέργειας και επί του διοξειδίου του άνθρακα μπορούν επίσης να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος μιας ευρύτερης δέσμης μέτρων για τη δημοσιονομική εξυγίανση ως ελκυστική εναλλακτική επιλογή απέναντι στην αύξηση των φόρων επί της εργασίας ή επί του εισοδήματος των επιχειρήσεων ή απέναντι σε σημαντικές περικοπές των δημόσιων δαπανών.

Η χρήση εργαλείων αγοράς δεν προσιδιάζει σε κάθε κατάσταση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η καλά σχεδιασμένη κανονιστική ρύθμιση, οι ενεργητικές πολιτικές στήριξης της τεχνολογίας και οι εθελοντικές προσεγγίσεις ενδεχομένως να είναι πιο κατάλληλες ή ένα σημαντικό συμπλήρωμα των εργαλείων αγοράς. Επιπλέον, η δυνατότητα των επιχειρήσεων και των καταναλωτών να ανταποκριθούν στα μηνύματα των τιμών μπορεί, σε πολλές περιπτώσεις, να ενισχυθεί με τη λήψη μέτρων πληροφοριακού χαρακτήρα, τα οποία υπογραμμίζουν τις συνέπειες των περιβαλλοντικών ζημιών που προκαλούνται από συγκεκριμένες δραστηριότητες, και με τη διάθεση καθαρότερων εναλλακτικών επιλογών.

Η αλλαγή των οφελών στην οικονομία είναι μόνο μέρος της λύσης. Οι κοινωνίες εξαρτώνται από τους θεσμούς και τις τεχνολογίες που ήδη γνωρίζουν. Η κοινωνική και η οικονομική αδράνεια μπορεί να είναι τόσο εδραιωμένη που ακόμα και ιδιαίτερα μεγάλες αλλαγές στα οφέλη να μην αλλάξουν τη συμπεριφορά. Η μεγάλη ικανότητα καινοτομίας είναι ουσιώδης για τη δημιουργία δυνατοτήτων που επιτρέπουν την πραγματοποίηση σημαντικών επιτευγμάτων και την ανάπτυξη νέων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης. Η καινοτομία μπορεί να δημιουργήσει νέες πηγές ανάπτυξης οι οποίες αντανακλούν καλύτερα την πλήρη αξία του φυσικού κεφαλαίου για την κοινωνία και μειώνουν το κόστος αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών κινδύνων. Οι στρατηγικές για την πράσινη ανάπτυξη πρέπει να αντιμετωπίσουν τις ακόλουθες προκλήσεις που τίθενται για την πράσινη καινοτομία:

- Πολλές περιβαλλοντικές εξωτερικότητες είτε υποτιμολογούνται είτε δεν τιμολογούνται καθόλου. Οι συνέπειες των εν λόγω εξωτερικοτήτων ενδεχομένως να μην κατανοούνται επαρκώς. Για παράδειγμα, η τιμή του άνθρακα μπορεί να βοηθήσει στην επιστράτευση της καινοτομίας στην προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, όμως τα τρέχοντα επίπεδα των τιμών άνθρακα είναι χαμηλά, περιορίζοντας σημαντικά τη δυνατότητα αυτή.
- Η «εξάρτηση από την προηγούμενη πορεία» και η δεσπόζουσα θέση των υφιστάμενων τεχνολογιών και συστημάτων μπορεί να δυσχεράνουν σημαντικά τη δυνατότητα ορισμένων τεχνολογιών να ανταγωνιστούν, να καθιερωθούν στην αγορά και να αναπτυχθούν σταδιακά, γεγονός που εξηγεί την ανάγκη προσωρινής στήριξης σε ορισμένες περιπτώσεις. Τα εργαλεία για τη στήριξη της καινοτομίας πρέπει να σχεδιάζονται προσεχτικά για να προωθούν την ανάδυση και την υιοθέτηση αποτελεσματικών τεχνολογιών, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τον κίνδυνο του τεχνολογικού εγκλωβισμού, της απουσίας ανταγωνισμού ή της εκτόπισης (crowding out) των ιδιωτικών επενδύσεων.
- Τα εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις μπορούν να αποτελέσουν σοβαρή τροχοπέδη για την ανάπτυξη και τη διάδοση των πράσινων τεχνολογιών παγκοσμίως. Η μείωση των εμποδίων αυτών με την παράλληλη παροχή ουσιαστικής προστασίας και επιβολής της τήρησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι

ουσιώδεις για την προώθηση της ανάπτυξης και της διάδοσης των τεχνολογιών και τη διευκόλυνση των άμεσων ξένων επενδύσεων και των αδειοδοτήσεων.

Η στροφή προς την πράσινη ανάπτυξη θα απαιτήσει επίσης τη χάραξη πολιτικών που στοχεύουν στη δημιουργία υποδομών δικτύου κατάλληλων για τις τεχνολογίες επόμενης γενιάς, ιδίως σε τομείς όπως η ενέργεια, το νερό, οι μεταφορές και οι επικοινωνίες. Οι πράσινες επενδύσεις στις υποδομές μπορούν να βοηθήσουν να αποφευχθεί ο δαπανηρός εγκλωβισμός σε αναποτελεσματικά πρότυπα ανάπτυξης. Μπορούν να αυξήσουν το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και να αποφέρουν ωφέλειες στην κοινωνία και την υγεία. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, θα υπάρξουν ευκαιρίες «πραγματοποίησης αλμάτων» (leap-frogging) προς την υιοθέτηση νέων μοντέλων ανάπτυξης υποδομών. Η μόχλευση της δημόσιας και της ιδιωτικής χρηματοδότησης θα είναι αναγκαία δεδομένων των επενδύσεων μεγάλης κλίμακας που απαιτούνται στις περισσότερες χώρες. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί, για παράδειγμα, μέσα από τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ένα συνδυασμό δασμών και φόρων, τη διευκόλυνση των επενδύσεων από μείζονες θεσμικούς εταίρους – με τη μεταρρύθμιση των κανονιστικών εμποδίων και μηνύματα υγιούς μακροπρόθεσμης πολιτικής - και μέσα από την αναπτυξιακή βοήθεια.

Σε τελική ανάλυση, αυτό που έχει σημασία για την επιτυχία μίας στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη είναι ένα ορθώς προσδιορισμένο πλαίσιο δράσης και μία συνεκτική δέσμη κριτηρίων οικονομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής. Για την εξεύρεση του συνδυασμού πολιτικών που θα προσιδιάζει στις τοπικές συνθήκες, θα απαιτηθεί υψηλός βαθμός συντονισμού μεταξύ των υπουργείων, των επιπέδων διακυβέρνησης και των ιδιωτικών φορέων. Σε πολλές περιπτώσεις, η δημιουργία της κατάλληλης θεσμικής ικανότητας θα είναι μία ουσιώδης προϋπόθεση για την ενσωμάτωση της πράσινης ανάπτυξης στις βασικές οικονομικές στρατηγικές και άλλες κυβερνητικές πολιτικές, καθώς και για την ανάθεση ηγετικού ρόλου στους χρηματοπιστωτικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς φορείς.

Διασφάλιση της ομαλής μετάβασης στον τομέα της απασχόλησης

Η στροφή προς την πιο πράσινη ανάπτυξη θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπως εξειδικευμένες θέσεις απασχόλησης σε αναδυόμενες δραστηριότητες πράσινης καινοτομίας. Όμως, επειδή μερικές θέσεις εργασίας ενδεχομένως να απολεσθούν, είναι ανάγκη να διευκολυνθεί η ανακατανομή των εργαζομένων από συρρικνούμενους σε επεκτεινόμενους τομείς, όπως αυτοί που αντικαθιστούν τις ρυπογόνες δραστηριότητες με καθαρότερες εναλλακτικές ή αυτοί που παρέχουν περιβαλλοντικές υπηρεσίες.

Οι πολιτικές για την αγορά εργασίας θα πρέπει να εστιασθούν στη διατήρηση της απασχόλησης και όχι των θέσεων εργασίας. Οφείλουν να διασφαλίσουν ότι οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις μπορούν να προσαρμοστούν γρήγορα στις αλλαγές που προκύπτουν από τη μετάβαση στην πράσινη οικονομία, όπως, λόγω χάριν, ότι μπορούν να αδράξουν νέες ευκαιρίες. Βοηθώντας τους εργαζομένους να μεταβούν από συρρικνούμενους σε επεκτεινόμενους τομείς συμβάλλουν επίσης στην εξασφάλιση του δίκαιου επιμερισμού του κόστους προσαρμογής που συνεπάγεται η μετάβαση αυτή (2). Θα χρειαστούν νέες δεξιότητες και τούτο θα απαιτήσει κατάλληλες εκπαιδευτικές πολιτικές. Μολονότι πολλές υφιστάμενες δεξιότητες θα παραμείνουν κατάλληλες, ενδεχομένως να προκύψουν αναντιστοιχίες και κενά δεξιοτήτων. Τα προγράμματα κατάρτισης και επανακατάρτισης θα είναι ένα βασικό συστατικό στοιχείο των πολιτικών για την αγορά εργασίας.

Η έκταση της προσαρμογής δε θα πρέπει να υπερτονίζεται. Για παράδειγμα, μπορούν να επιτευχθούν σημαντικές μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου με περιορισμένες μόνο συνέπειες στο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης. Στην πράξη, οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας μπορούν να βελτιωθούν εάν τα έσοδα από την τιμολόγηση του άνθρακα χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση της ζήτησης εργασίας. Επιπλέον, τούτο δε λαμβάνει υπόψη το θετικό αντίκτυπο στην απασχόληση από τις στρατηγικές που προωθούν τις πηγές πράσινης ανάπτυξης.

Αντιμετώπιση των διανεμητικών πτυχών

Η αιτιολόγηση των διανεμητικών συνεπειών της στροφής προς την πράσινη ανάπτυξη θα είναι καίριας σημασίας για τη δημόσια αποδοχή της. Σύμφωνα με μια ευρέως διαδεδομένη αντίληψη, τα διανεμητικά αποτελέσματα μερικών εργαλείων πολιτικής θα οδηγήσουν αναπόφευκτα στην οπισθοδρόμηση. Τούτο δεν ισχύει αναγκαστικά, όμως εάν δεν επιλυθούν αυτά τα ζητήματα, η αποδοχή ορισμένων βασικών πολιτικών ίσως να τεθεί εν αμφιβόλω.

Παραδείγματος χάριν, η σταδιακή κατάρτιση των επιδοτήσεων των ορυκτών καυσίμων θα έχει θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και την οικονομία συνολικά, όμως ίσως να επιφέρει δυσμενείς συνέπειες για μερικά έθνη ή ομάδες

πληθυσμών βραχυπρόθεσμα. Οι απώλειες που προκαλούνται από τις υψηλότερες τιμές των καυσίμων θα είναι αμέσως προφανείς και ουσιαστικές για κάποιους, όμως τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα περιβαλλοντικά κέρδη θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο για να υλοποιηθούν και να διαδοθούν ευρύτερα. Θα πρέπει να ληφθούν στοχοθετημένα αντισταθμιστικά μέτρα, ιδίως στις αναδυόμενες αγορές όπου μερικοί πληθυσμοί είναι οι πιο ευπαθείς στο μεταβατικό κόστος που συνδέεται με τη στροφή προς την πράσινη ανάπτυξη.

Διεθνής συνεργασία για την πράσινη ανάπτυξη

Η δημιουργία μιας παγκόσμιας αρχιτεκτονικής δομής πρόσφορης για την πράσινη ανάπτυξη θα απαιτήσει την ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας. Η ενίσχυση των μηχανισμών διαχείρισης των παγκόσμιων δημόσιων αγαθών, ιδιαίτερα της βιοποικιλότητας και του κλίματος, είναι αποφασιστικής σημασίας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων συντονισμού και κινήτρων. Οι συμφωνίες για την κλιματική αλλαγή που επιτεύχθηκαν στο Κανκούν δικαιολογούν την αισιοδοξία σχετικά με την πρόοδο που μπορεί να συντελεστεί, όμως απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες. Ειδικά οι χρηματοπιστωτικές ροές πρέπει να καταστούν κινητήρια δύναμη για τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη, καθώς και κίνητρο για τη διατήρηση της ποιότητας των παγκόσμιων κοινόκτητων αγαθών.

Η Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια μπορεί να συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την πράσινη ανάπτυξη, στοχεύοντας τομείς όπου οι ιδιωτικές επενδύσεις είναι περιορισμένες και οι ροές κεφαλαίων ανεπαρκείς, όπως η ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και θεσμούς. Η συνεργασία στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω μέσω πιο συντονισμένων μεθόδων, προκειμένου να επιταχυνθεί η ανάπτυξη και η διάδοση της τεχνολογίας και να δημιουργηθούν ερευνητικές ικανότητες στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η ενίσχυση των προσπαθειών για την τόνωση του παγκόσμιου εμπορίου και των επενδυτικών ροών θα μπορούσε να βοηθήσει στη στήριξη της διατηρήσιμης μεγέθυνσης και τη διάδοση των πράσινων τεχνολογιών. Υφίσταται επίσης η ανάγκη να διασφαλιστεί ότι οι αναπτυξιακές προοπτικές των χωρών χαμηλού εισοδήματος δεν υπονομεύονται από τις δυνητικές δευτερογενείς συνέπειες των εγχώριων μέτρων για το εμπόριο και τις επενδύσεις. Μερικές χώρες έχουν εκφράσει ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο στο εμπόριο και τις επενδύσεις στην περίπτωση που το θεματολόγιο πολιτικής για την πράσινη ανάπτυξη περνούσε υπό τον έλεγχο συμφερόντων προστατευτισμού.

Μολονότι ο προστατευτισμός στις επενδύσεις που συνδέεται με τις πολιτικές για την πράσινη ανάπτυξη δεν έχει αποδειχθεί έως τώρα ότι αποτελεί μείζον πρόβλημα, θα πρέπει να υπογραμμίζεται η αναγκαιότητα συνεχούς επαγρύπνησης. Η Στρογγυλή Τράπεζα για την ελευθερία των επενδύσεων (Freedom of Investment Roundtable), της οποίας οι συναντήσεις φιλοξενούνται στον ΟΟΣΑ, θα συνεχίσει να παρακολουθεί τα επενδυτικά μέτρα για να εξασφαλίζεται ότι δε χρησιμοποιούνται ως προκάλυμμα προστατευτισμού. Η πρόσφατη ανακοίνωσή της «Αξιοποίηση της ελευθερίας των επενδύσεων προς όφελος της πράσινης ανάπτυξης», στην οποία επιδιώκει να διασφαλίσει ότι οι στόχοι των κυβερνητικών πολιτικών για το περιβάλλον και τις επενδύσεις υποστηρίζονται αμοιβαία, παρατίθεται στο Παράρτημα 2.

Παρακολούθηση της προόδου προς την πράσινη ανάπτυξη

Η παρακολούθηση της προόδου προς την πράσινη ανάπτυξη θα πρέπει να στηρίζεται σε ομάδες δεικτών οι οποίοι περιγράφουν, παρακολουθούν και καταγράφουν τις αλλαγές: α) στην παραγωγικότητα στη χρήση των περιβαλλοντικών περιουσιακών στοιχείων και των φυσικών πόρων, β) στη βάση φυσικών περιβαλλοντικών στοιχείων, γ) στην περιβαλλοντική διάσταση της ποιότητας ζωής και δ) στα μέτρα πολιτικής και τις οικονομικές ευκαιρίες. Για κάθε μία από αυτές τις ομάδες έχει προταθεί μια σειρά από δείκτες στη συνοδευτική έκθεση «Οδεύοντας προς την πράσινη ανάπτυξη: Παρακολούθηση της προόδου - Δείκτες ΟΟΣΑ». Το έργο αυτό είναι υπό εξέλιξη και θα επεκτείνεται διαρκώς με τη διάθεση στοιχείων και την ανάπτυξη των εννοιών.

Οι έως τώρα εργασίες υποδεικνύουν ότι η παραγωγικότητα του περιβάλλοντος και των πόρων αυξάνεται. Παρά τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ και άλλων δεικτών της παραγωγής τείνει να υπερβαίνει την αύξηση των περιβαλλοντικών εισροών στο παραγωγικό σύστημα. Όμως, η βελτίωση της περιβαλλοντικής παραγωγικότητας δε συνοδεύτηκε ούτε από απόλυτες μειώσεις των περιβαλλοντικών πιέσεων ούτε από την αιφόρο χρήση μερικών φυσικών περιουσιακών στοιχείων.

Οι δείκτες που μετρούν την «πράσινη οικονομία» πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή. Κρίνοντας απλώς από το μέγεθος των κλάδων που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών, η σημερινή

«πράσινη οικονομία» είναι σχετικά μικρή. Εντούτοις, οι οικονομικές ευκαιρίες, η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία που συνδέονται με την πράσινη ανάπτυξη μπορούν να προκύψουν σε όλους τους τομείς, έτσι η αξιολόγηση που βασίζεται στους πράσινους κλάδους υποτιμά την οικονομική βαρύτητα των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το περιβάλλον.

Τα επόμενα βήματα της Στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη

Για να επιτύχουν, οι εθνικές στρατηγικές για την πράσινη ανάπτυξη θα πρέπει να ενταχθούν στις κυβερνητικές πολιτικές. Ο ΟΟΣΑ μπορεί να συνεισφέρει σε αυτό με πολλούς τρόπους. Το πλαίσιο και τα στοιχεία για τις πολιτικές που περιέχονται στη Συγκεφαλαιωτική Έκθεση μπορούν να προσαρμοστούν για να ερμηνεύσουν τις ειδικές συνθήκες κάθε χώρας και να παράσχουν καθοδήγηση για τη συνεχή ανάλυση υπό τη μορφή επιθεωρήσεων κάθε χώρας. Ένα τέτοιο έργο μπορεί να προσφέρει ευκαιρίες για την ενδελεχή αξιολόγηση των τρόπων συνεργασίας (ή μη) των πολιτικών στην προώθηση της πιο πράσινης ανάπτυξης. Η ανάπτυξη και η εξειδίκευση των οδηγιών για την πράσινη ανάπτυξη που συνοδεύουν την παρούσα Στρατηγική μπορούν να στηρίξουν περαιτέρω την εφαρμογή πολιτικών σε εθνικό επίπεδο.

Τα διδάγματα που αντλούνται από τις επιθεωρήσεις των χωρών και τη γενική αξιολόγηση των πολιτικών μπορούν επίσης να οδηγήσουν στην ανάπτυξη ενός αναλυτικού εργαλείου για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων πολιτικής για κάθε χώρα βάσει των αναλύσεων μεταξύ των χωρών και της κατανόησης των ορθών πρακτικών. Τη διαδικασία αυτή μπορούν να βοηθήσουν οι συνεχείς εργασίες σχετικά με τους δείκτες πράσινης ανάπτυξης και σχετικά με θέματα που αφορούν τη μέτρηση. Πράγματι, από την αντιπαράθεση των δεικτών με τα διαθέσιμα και διεθνή συγκριτικά στοιχεία προκύπτει ένα σημαντικό θεματολόγιο που αφορά τη μέτρηση. Ο ΟΟΣΑ θα προωθεί τις εργασίες σχετικά με το εν λόγω θεματολόγιο κατά τα επόμενα χρόνια, προκειμένου να βελτιωθούν οι δυνατότητες παρακολούθησης και καταγραφής της μετάβασης στην πράσινη ανάπτυξη στις χώρες μέλη του Οργανισμού και σε άλλες οικονομίες.

Είναι επίσης απαραίτητη η διεξαγωγή επιπρόσθετων αναλυτικών εργασιών σχετικά με το κόστος και τα οφέλη των διάφορων εργαλείων πολιτικής. Επιπλέον, οι εργασίες επί μελετών συγκεκριμένων ζητημάτων και τομέων θα προσφέρουν πιο απτά στοιχεία για τις συνέπειες της στροφής προς την ανάπτυξη σε πολλά πεδία. Οι αρχικές προτεραιότητες συμπεριλαμβάνουν τα τρόφιμα και τη γεωργία, τον τομέα της ενέργειας, το νερό, τη βιοποικιλότητα και την αναπτυξιακή συνεργασία, καθώς και πολιτικές για την ανάπτυξη των πόλεων και της υπαίθρου.

Τέλος, οι μελλοντικές εργασίες του ΟΟΣΑ σχετικά με την πράσινη ανάπτυξη θα βασιστούν στην εμπάθυση της συνεργασίας με άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως οργανισμοί και υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Παγκόσμιο Ίδρυμα για την Πράσινη Ανάπτυξη (Global Green Growth Institute), καθώς και με ένα φάσμα φορέων, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανταλλαγή των εμπειριών και των βέλτιστων πρακτικών και να προωθηθεί η σύναψη διεθνών συμφωνιών που ευνοούν την πιο πράσινη ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Σημειώσεις:

- (1) Αυτές συμπεριλαμβάνουν υγιείς πολιτικές για την καινοτομία που έχουν αναπτυχθεί διεξοδικώς στη «Στρατηγική του ΟΟΣΑ για την καινοτομία»
- (2) Τα διδάγματα από την «Αναθεωρημένη στρατηγική του ΟΟΣΑ για την απασχόληση» μπορεί να είναι χρήσιμα επ'αυτού.

© OECD

Η περίληψη αυτή δεν αποτελεί επίσημη μετάφραση του ΟΟΣΑ.

Η αναπαραγωγή της περίληψης αυτής επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι παρατίθεται το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης του ΟΟΣΑ, καθώς και ο τίτλος της πρωτότυπης έκδοσης.

Οι Πολύγλωσσες Περιλήψεις είναι μεταφρασμένα αποσπάσματα των δημοσιευμάτων του ΟΟΣΑ που εκδόθηκαν αρχικά στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα.

Διατίθενται δωρεάν στο Ηλεκτρονικό Βιβλιοπωλείο του ΟΟΣΑ www.oecd.org/bookshop

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με το Τμήμα Δικαιωμάτων και Μεταφράσεων της Διεύθυνσης Δημοσίων Υποθέσεων και Επικοινωνιών του ΟΟΣΑ μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση: rights@oecd.org ή μέσω φαξ: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Επισκεφτείτε τον ηλεκτρονικό μας κόμβο www.oecd.org/rights/

